

УДК 336.71

О. П. Зоря,
к. с. н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту,
Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя
Ю. О. Кищенко,
здобувач вищої освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем "магістр",
Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕДЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В БАНКУ

O. Zorya,
k. s. n., associate professor, assistant professor of accounting and audit,
Zaporizhzhya National Technical University, Zaporozhye
Y. Kishchenko,
Seeker of a higher education qualification level "master",
Zaporizhzhya National Technical University, Zaporozhye

ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT FOR MANAGEMENT ACCOUNTING IN THE BANK

Міжнародна та вітчизняна практика свідчить, що для ефективної діяльності кожного банку, отже, і для її результативності, вирішального значення набуває обґрунтована система оцінки цієї діяльності. Саме така система становить основу експертизи дій управлінського апарату банку за всіма напрямками ведення банківської діяльності. Беручи загалом, питання оцінки діяльності апарату управління завжди трансформуються в проблему визначення результатів діяльності за наслідками прийнятих управлінських рішень на всіх рівнях управління системою "банк". На підставі такої оцінки необхідно в оперативному режимі формувати й нагромаджувати відповідну інформаційну базу з метою використання в процесі здійснення діяльності та її коригування у разі потреби. Основним постачальником цієї інформації є підсистема управлінського обліку.

International and domestic experience shows that for the effective operation of each bank, and hence for its effectiveness, proved decisive importance of this evaluation system. This system is the basis of examination of bank operations and managerial staff in all areas of banking activity. Taking general, the assessment of the administrative apparatus always transformed into the problem of determining the performance of the results of administrative decisions at all levels of the system of "bank". On the basis of this assessment should be on-line form and accumulate the appropriate knowledge base for use in the course of its activities and adjustments if necessary. The main supplier of this information subsystem management accounting.

Ключові слова: банківські установи, управлінський облік, інформаційне забезпечення, доходи, витрати, центри обліку, звітність, аналітичні показники, контроль.

Key words: banks, managerial accounting, information, income, expenses, accounting centers, reporting, analytical performance, control.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Актуальність теми полягає у тому, що практика ведення обліку в банках свідчить, що в них досконало опрацьовано лише процедури фінансового обліку, які, на жаль, є малоприматними для розв'язування завдань внутрішньобанківського контролю і планування з огляду на ретроспективність даних і спрямування на формування, головню, показників фінансової звітності. З цього випливає нагальна та об'єктивна потреба зміни загальнотеоретичних положень системи бухгалтерського обліку, так і її підсистеми, які нелогічно вважати достатньо завершеними й досконалими. Посилення конкуренції; прискорення розвитку технологій, нові методи управління сприяють зростанню ролі управлінського обліку на сучасному етапі розвитку ринкових відносин в Україні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню теоретичних проблем розвитку управлінського обліку присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних економістів. Авторами цих досліджень є вітчизняні вчені: Ф.Ф. Бутинець, М.Г. Чумаченко, А.Д. Шеремет, П.Е. Житний, Л.М. Кіндрацька, В.Б. Кириленко, І.М. Парасій-Вергуненко, Л.П. Снігурська, Ю.Н. Юденков, Т.В. Ларікова.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою роботи є дослідження обліково-аналітичного забезпечення ведення управлінського обліку в банківській установі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ведення управлінського обліку, а також організація процесу формування управлінської звітності визначено методичними рекомендаціями, які розроблено відповідно до Законів України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" № 996-14, "Про банки і банківську діяльність" № 2121-14, "Про Національний банк України" № 679-14, Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 30.12.98 № 566, які визначають загальні методологічні підходи та принципи організації процесу формування фінансових показників управлінської звітності в банках України. Банки самостійно визначають межі та зміст управлінської звітності, яка формується залежно від обсягів діяльності та рівня розвитку банку, специфіки і складності його діяльності, інших факторів. Система управлінського обліку формується в межах бухгалтерського обліку з урахуванням регуляторних вимог, інформації служби ризик-менеджменту та інших служб. Управлінський облік містить сукупність принципів, методик і процедур збору, оброблення і формування фінансової інформації про діяльність банку за об'єктами управління та складання звітності для забезпечення внутрішнього процесу прийняття керівництвом банку управлінських рішень. Методологія управлінського обліку банку складається з таких методик: оцінки прибутковості та ефективності діяльності; планування, бюджетування, аналізу результатів і прогнозування діяльності; контролю і складання відповідних форм управлінської звітності; підготовки додаткової інформації для прийняття стратегічних управлінських рішень. Методологія управлінського обліку має періодично переглядатися з метою забезпечення її адекватності поточним умовам та в разі потреби змінюватися. Веденням управлінського обліку та формуванням фінансових показників управлінської звітності бажано займатися окремому структурному підрозділу банку, службі управлінського обліку. Функціями служби управлінського обліку є оцінка та моніторинг фінансових показників діяльності банку за об'єктами управління і надання інформації керівництву різних рівнів для прийняття рішень. Банк використовує стандартні для всіх структурних підрозділів банку методики, що сформовані на єдиній базі даних. Управлінський облік здійснюється службою управлінського обліку банку централізовано. Служба управлінського обліку забезпечує звірку даних управлінської звітності з відповідними даними бухгалтерського обліку та регулярне подання управлінської звітності.

Організація управлінського обліку в банку повинна передбачити можливість збору, вимірювання, реєстрації, накопичення, оброблення, узагальнення інформації, необхідної для оцінки доходів, витрат, прибутковості та ефективності об'єктів управління банку. Об'єктами управлінського обліку є: витрати; доходи; фінансовий результат (результативність) — прибуток (прибутковість) або збиток (збитковість); ризики; ефективність (ефект); інші результати діяльності. Об'єкти управлінського обліку можуть визначатись як абсолютними, так і відносними показниками.

Процес управління банком полягає в досягненні конкретних цілей, вибраних в ході здійснення банківсь-

кої діяльності. На кожному етапі управлінці різних рангів намагаються вибрати оптимальні варіанти з наявних альтернатив. Можливість правильного вибору залежить виключно від кількості і якості інформації. З огляду на це, процедури управлінського обліку в банках мають відповідати потребам постійного контролю за результатами діяльності, а така процедура бухгалтерського обліку, як реєстрація господарських операцій, не відкидається, а навпаки, активізується з допомогою оперативного контролю. Ідеться передусім про контроль за дотриманням кошторисів і певних планових стандартів засобами реєстрації відхилень. У такий спосіб виокремлюються два обов'язкові елементи управлінського обліку: планування і контроль, які, підлягаючи певним обліковим процедурам, набирають форми конкретної інформаційної бази, котра аналізується для вибору правильного управлінського рішення або зміни стратегії діяльності. Можливості керівництва регулювати економічні процеси всередині банку можуть бути досить високими за умови формування інформації щодо всіх напрямів діяльності, тобто чітких дій механізму управлінського обліку. З цих позицій підсистему управлінського обліку банку варто розглядати як дійовий елемент загального управління банківською діяльністю. Надання підсистемі управлінського обліку функції своєрідного фільтра великої кількості інформації та формування такого її обсягу, що забезпечить потреби управління кожного банку. Зрозуміло, що та інформація, яка є суттєвою для одного банку, може виявитися абсолютно не потрібною для іншого. Отже, управлінський облік набуває ознак підсистеми інформаційної підтримки конкретного управлінського рішення.

Можна назвати дві основні причини активного пошуку ефективних методів ведення та організації управлінського обліку на даному етапі розвитку банківської системи України: по-перше, системи управління банком ускладнюються, запроваджуються нові банківські продукти та послуги, а тому без надійного інформаційного забезпечення управління ці системи можуть стати некеріваними; по-друге, зростання обсягів інформації потребує вміння оперативно знайти саме ту інформацію, що потрібна. У такий спосіб поступово вимальовується концепція створення загального інформаційного "образу" фінансового стану банку через інформацію про отримані результати за всіма напрямками діяльності в розрізі структурних підрозділів. З огляду на це, використовувані засоби, процедури та методика управлінського обліку не можуть бути централізовано визначені Національним банком України, оскільки кожний банк має враховувати специфічні ознаки власного бізнесу, кадровий склад працівників і, певна річ, навіть внутрішні ціни на банківські продукти та послуги. На специфіку банківської діяльності впливає те, що багато економічних ситуацій і процесів залежать від умов, що складаються на міжбанківському ринку. Це також потребує зваженого оперативного втручання в процес діяльності, ефективність якого залежить від оперативності інформації.

Коротко кажучи, здобута інформація є важливим засобом впливу на характер управлінських рішень. З урахуванням цього, можна стверджувати, що управлінський облік виокремлено з бухгалтерського як сукупність прийомів і методів, покликаних забезпечити управління

необхідною інформацією відносно результатів діяльності банку, наслідків прийняття окремих управлінських рішень. У такий спосіб формуються реальні передумови для виконання процедур аналізу окремих об'єктів та процесів, тобто обґрунтування нових управлінських рішень та контролю за їх виконанням. Загалом управлінський облік банку характеризується як мікроекономічний облік. Його процедури пов'язують в одне ціле низку окремих процесів: планування, калькулювання банківських послуг, бюджетування за центрами відповідальності та центрами прибутковості. Управлінський облік як самостійний напрям бухгалтерського обліку формує інформацію, необхідну для складання внутрішньобанківської звітності, що є необхідною умовою прийняття управлінських рішень навіть за нестандартних економічних ситуацій. Організація ефективного механізму управлінського обліку базується на двох основних принципах: принцип оперативності даних, необхідних для прийняття управлінського рішення, та принцип конкретизованої відповідальності управлінців за його наслідки. Характерною ознакою управлінського обліку слід визнати інтегрованість його складових елементів: планування, обліку, аналізу, контролю та регулювання. Обліковий компонент — тільки одна зі сторін цієї інтеграції. Управлінський облік є інформаційною основою управління внутрішньою діяльністю банку, його стратегією і тактикою. Тактичні аспекти управлінського обліку визначають: облік, контроль, аналіз, регулювання раніше прийнятих рішень і відповідальність за їх виконання. До стратегічних відносимо сформовану в банківській установі систему планування і координації управлінських рішень для вибору перспективних напрямів розвитку банку на майбутнє. Стратегія стосується як загального планування діяльності банку, так і планування за основними напрямками діяльності. Визначальною тут є адаптація цих елементів управлінського обліку до вимог управління господарською діяльністю, що постійно ускладнюються. Важливо, щоб стратегічні елементи управлінського обліку перетворилися на управлінські стандарти, як це сталося на оперативному рівні управління за допомогою циклів бюджетування, порівняння фактичних показників з передбачуваними і зворотного регулювання.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

З переходом до формування ринкових відносин зникли перешкоди для впровадження управлінського обліку, хоч цей процес в Україні відбувається дуже повільно. Пошук ефективних механізмів організації та ведення управлінського обліку стримується браком будь-яких теоретичних та практичних рекомендацій. Це стосується навіть банківських установ, які в процесах реформування облікової системи просунулися набагато далі проти інших суб'єктів господарської діяльності. Зрозуміло, що управлінський облік охоплює набагато ширший діапазон питань, ніж фінансовий. Передусім він включає елементи планування та прогнозування в поєднанні з аналізом фактичних показників фінансової звітності. Постановка управлінського обліку у вітчизняних банках ще й досі перебуває на "зародковому" етапі. У багатьох з них оперативний облік виконує функції з'єднувальної ланки між розв'язанням поточних завдань

і управлінським обліком як підсистемою бухгалтерського обліку, тобто облікову практику відірвано від проблем менеджменту банку, а облік відхилень фактичних витрат від прогнозних випадає із загального облікового процесу. Суттєвим компонентом забезпечення успішної діяльності банку є гнучкість і швидкість реакції його керівництва на зміни зовнішнього економічного і правового середовища. Ефективність банківського бізнесу великою мірою залежить і від оптимального управління наявними ресурсами та внутрішніми резервами.

Література:

1. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 07.12.2000 № 2121-14.
2. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 № 996-14.
3. Закон України "Про Національний банк України" від 20.05.1999 № 679-14.
4. Кіндрацька Л.М. Бухгалтерський облік у банках: методологія і практика: монографія. — К.: КНЕУ, 2002. — 286 с.
5. Методичні рекомендації щодо організації процесу формування управлінської звітності в банках України, затверджено Постановою Правління НБУ від 06.09.2007 № 324.
6. План рахунків бухгалтерського обліку банків України, затверджено Постановою Правління НБУ від 17.06.2004 № 280.
7. Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України, затверджено Постановою Правління НБУ від 30.12.1998 р. № 566.

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2000), The Law of Ukraine "On Banks and Banking", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (Accessed 05 August 2016).
 2. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (Accessed 09 August 2016).
 3. Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "On the National Bank of Ukraine", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (Accessed 20 July 2016).
 4. Kindratska, L.M. (2002), Bukhhalterskyi oblik u bankakh: metodolohiia i praktyka [Accounting in Banks: Methodology and Practice], KNEU, Kyiv, Ukraine.
 5. National Bank of Ukraine (2007), "Methodical recommendations for concerning the formation process of management accounting in banks Ukraine", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/en/v0324500-07> (Accessed 20 July 2016).
 6. National Bank of Ukraine (2004), Resolution "Plan accounts for banks of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0918-04> (Accessed 04 August 2016).
 7. National Bank of Ukraine (1998), "Regulation on the organisation of accounting and reporting in banks of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0056-99> (Accessed 04 August 2016).
- Стаття надійшла до редакції 09.08.2016 р.*